

Τα μνημάτα της «Charlie Hebdo» για μια δημοκρατική Ευρώπη

ΤΗΣ ΕΛΕΝΗΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ*

» **Αναρωτιέματα** τι είδους δημοκρατία έχουμε στην Ευρώπη. Το ερθιόσια δόθηκε από το μακελειό της «Charlie Hebdo». Τέσσερα είναι τα κυρίως

θέματα που προβλήθηκαν από τη γαλλική κοινή γνώμη με αντικρουόμενες απόψεις και ομοβροντία αντιπαραθέσεων. Ας αναφερθούμε πρωτίστως στην έννοια της δημοκρατίας και πώς αυτή υλοποιείται. Η δημοκρατία λοιπόν είναι προφανές πως δεν συρρικνώνεται στην άσκηση του εκλογικού δικαιώματος αλλά αποτελεί την πλέον χρήσιμη και αποτελεσματική μορφή οργάνωσης της κοινωνίας γιατί στοχεύει στη συλλογική ευημερία και στην κοινωνική συνοχή. Το πολιτικό της πρόγραμμα εστιάζεται στην πάταξη των οικονομικών ανισοτήτων και στην δημιουργία συνδετικού πολιτισμικού ιστού με εργαλεία υλοποίησης τρία θεμελιώδη δικαιώματα: το δικαίωμα ισοδιμητικής συμμετοχής στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, το δικαίωμα ελευθερίας λόγου και ισότιμης συμμετοχής στον πλουραλιστικό διάλογο και το δικαίωμα συγκρότησης μηχανισμών ελέγχου και αντίβαρων εξουσίας.

Το πρώτο θέμα που κυριάρχησε και που υψώθηκε ως κεντρικό ενωτικό σύνθημα στη μεγάλη πορεία στο Παρίσι ήταν αυτό της ελευθερίας έκφρασης. Άλλα ήταν πράγματα τόσο ενωτικό, όταν την ίδια στιγμή γινόταν μήλο της έριδας και αντικείμενο πολιτικής εκμετάλλευσης; Η ερώτηση δεν είναι στυλιστική αλλά αναδεικνύει ένα ουσιαστικό ερώτημα: η ελευθερία έκφρασης είναι μεταβλητή γεωμετρία ή αμετάβλητη αξίωμα για μια δημοκρατική τάξην πραγμάτων στη Γαλλία, στην Ευρώπη και στον κόσμο; Γιατί, βέβαια, άλλο είναι να διατρανώνεται από τους λαούς που την διεκδικούν και άλλο είναι να διατρανώνεται από πολιτικούς πήγεταις που στην πράξη την καταπατούν. Αλληεστι, διερωτώνται πολλοί, υπάρχει πραγματική ελευθερία έκφρασης όταν μονοπωλείται μια ενορχηστρωμένα μονοδιάστατη ρητορική από τα ΜΜΕ και όχι μόνον; Όταν εξοβελίζονται στο πυρ της κολάσεως και μπαίνουν στη μαύρη λίστα (για να μην προσκαλούνται στις στημένες τηλεοπτικές συζητήσεις) διανοπέτες που τολμούν να αμφισβητούν πολιτικές στρατηγικές, όπως την εξωτερική πολιτική της Γαλλίας στη Μέση Ανατολή, τις κυρώσεις στη Ρωσία, τις δομές στην Ευρωζώνη;

Το δεύτερο θέμα είναι αυτό της κοσμικότητας (laïcité), προϊόν και επί-

τευγμα της γαλλικής επανάστασης αλλά και αντικείμενο αντιπαραθέσεων στη σύγχρονη γαλλική πραγματικότητα. Η έννοια της κοσμικότητας, αν και συνδέεται ιστορικά με τη συνταγματικά κατοχυρωμένη διάκριση θρησκείας-κράτους, εν τούτοις η σημασία της είναι καθοριστική σε κοινωνικό και πολιτισμικό επίπεδο διότι αποτελεί τον κολλαγόνο ιστό της γαλλικής κοινωνίας και το ανάχωμα ενάντια στον κοινωνικό απομονωτισμό και στον θρησκευτικό φονταρενταλισμό. Γιατί, σε αντίθεση με την κοινοτικότητα (communautarisme), η οποία εκφράζει μια αθροιστική προσέγγιση των θρησκευτικών κοινοτήτων εντός της κοινωνίας, η κοσμικότητα εκφράζει μια συλλογική ζύμωση και ενωμάτωση στις κοινές δημοκρατικές αξίες δλων των πολιτών ανεξαρτήτως θρησκείας. Έτσι, κατοχυρώνεται θεωρητικά η ίση μεταχείριση των πολιτών με ίσα δικαιώματα αλλά και με ίσες υποχρεώσεις. Όμως, η κοσμικότητα δεν είναι μια τεχνητή κόλλα που κατασκευάζεται σε εργαστήριο μονομερώς επιβεβλημένων κανόνων αλλά είναι αγάπη για την πατρίδα που κατακτάται καθημερινά και από την πολιτεία και από τον πολίτη. Σε μια παγκοσμιοποιημένη και ολιγαρχικά δομημένη κοινωνία, όπου οι πολίτες γίνονται αριθμοί, όπου

η ανεργία περιθωριοποιεί, όπου οι δυτικές εξαγγελίες περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων αυτοαναιρούνται από μιλιταριστικές πρακτικές γεωπολιτικών σκοπομοτίτων, όπου η τρομοκρατία του ιμπεριαλισμού τροφοδοτεί την τρομοκρατία του τζιχαντισμού, για να θυμπούμε και τον Chomsky (Τσόμσκι), επιβάλλεται επιτακτικά η ανάγκη επαναπροσδιορισμού και αναθεώρησης εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής στη Γαλλία και στην Ευρώπη.

Το τρίτο θέμα με επίκεντρο τη σχέση μεταξύ Ισλάμ, ισλαμισμού και ισλαμοφοβίας διαφράσθηκε μέσα από τρεις προσέγγισεις. Η μια προσέγγιση εντοπίζει ενδογενείς αντιφάσεις που συνυπάρχουν μέσα στο Ισλάμ και στο Κοράνι (πολεμοχαρής και ειρηνιστής Μωάμεθ) και απαιτεί από τους μουσουλμάνους πγέτες να καθαρίσουν οι ίδιοι την ήρα από το σάρι, όπως έκαναν και οι καθολικοί πγέτες όταν με τις ιεραρχικές συνόδους απετάζαντο την ιερά εξέταση. Η άλλη προσέγγιση διέπεται από τον φόβο σύγχυσης μεταξύ Ισλάμ και ισλαμισμού και κρούει τον κώδωνα κινδύνου για φαινόμενα ρατσισμού, ισλαμοφοβίας και πογκρόμ κατά των μουσουλμάνων. Η τρίτη προσέγγιση, όπως αυτή του Γάλλου φιλόσοφου Michel Onfray, σπλιτεύει την πολιτική και τις στρατιωτικές επιχει-

ρήσεις της Δύσης ενάντια στις μουσουλμανικές χώρες ως έκφραση της πραγματικής ισλαμοφοβίας.

Τέλος, το τέταρτο θέμα αναφέρεται στην μέθοδο και στα εργαλεία καταπολέμησης του φαινομένου της ισλαμιστικής τρομοκρατικής εξάπλωσης. Η προσέγγιση που υιοθετείται από τις γαλλικές αρχές εστιάζεται κυρίως σε κατασταλτικά μέτρα αντιμετώπισης και νομοθετικές ρυθμίσεις, όπως ποινικοπόνηση υποστήριξης της τρομοκρατίας. Όμως, πολλοί αναλυτές εφιστούν την προσοχή στον κίνδυνο φίμωσης της ελευθερίας έκφρασης και προτάσσουν την ανάγκη επαναπροσδιορισμού μέσα από το πολλαπλό πρίσμα ιστορικών, αποκιοκρατικών και γεωπολιτικών διαστάσεων. Τα αποσπασματικά μέτρα της απαγόρευσης της μπούργκα ή της κοινωνικής διαπαίδαγωγησης δεν επαρκούν και κυρίως κρειάζεται τολμηρή πολιτική βούληση για μια ριζική αναθεώρηση στρατηγικής στη Γαλλία και στην Ευρώπη, τόσο στην εσωτερική όσο και στην εξωτερική πολιτική.

* Η Ελένη Νικολοπούλου είναι κοινωνιολόγος, καθηγήτρια - ερευνήτρια στα Πανεπιστήμια της Λιλ
 (helene.nikolopoulou@orange.fr)